

Verloren illusies over humanitair wapengebruik; Vergaande autonomie van stammen is de uitkomst

Willemijn Verkoren en; Henk van Houtum

In een maand werd het kabinet afgerekend op Irak en struikelde het over Uruzgan. Doorvechten in Afghanistan is vergoelijking van een vergissing, schrijven Willemijn Verkoren en Henk van Houtum. Kosovo was ook geen succes, schrijft Peter Van Walsum.

Even terug in de tijd. Afghanistan werd nog geen maand na de aanslagen van 9/11 in de VS gebombardeerd door Amerikaanse en Britse strijdkrachten. Dat de aanslagen niet leidden tot het strafrechtelijk vervolgen van de daders zelf, maar werd beantwoord met een totale oorlog tegen een land, was allesbeslissend voor het decennium dat volgde. De redenering van Bush cum suis was dat een oorlog gerechtvaardigd was omdat de Talibaan een schuilplaats zouden bieden aan Bin Laden en zijn Al-Qaeda. Inmiddels gaat deze represaille-oorlog bijna zijn tiende jaar in. Er zijn volgens de meest voorzichtige schatting vele tienduizenden doden gevallen. En nog altijd is de oorlog niet gewonnen. Het strijdtoneel heeft zich zelfs uitgebreid naar Pakistan."

Mede vanwege het gebrek aan resultaat vond gaandeweg een verschuiving van doelstellingen plaats. In plaats van vernietiging van de schurkenstaat Afghanistan heette het dat de staat Afghanistan juist moest worden versterkt zodat burgers zich niet langer tot de Talibaan zouden wenden voor hun bescherming. Staatsopbouw en het winnen van de hearts and minds van de bevolking werden de nieuwe modewoorden in wat inmiddels een 'vredesmissie' is gaan heten. In de Nederlandse terminologie werd het een 'wederopbouwmissie'. Naast de strijd tegen de Talibaan werden de Afghanen 'getraind' in het organiseren van verkiezingen, het opleiden van politie, het schrijven van wetten, het inrichten van onderwijs en nog veel meer. Doel: de creatie van een nieuwe staat Afghanistan, met als referentiepunt het westerse staatsmodel.

Het is inmiddels duidelijk geworden dat, na de oorlogsmissie, ook deze vredesmissie grotendeels is mislukt. Dat is weinig verrassend. Want er zijn in de recente geschiedenis al zoveel pogingen gestrand om samenlevingen van buitenaf te democratiseren, van Cambodja tot Somalië, van Bosnië-Herzegovina tot Haïti. Staatsopbouw-interventie leidt op zijn best tot een 'hybride' uitkomst, waarbij regelmatige verkiezingen het voortbestaan van oude patronagenetwerken maskeren. Op zijn slechtst leidt de introductie van verkiezingen tot nieuw geweld. En meestal leiden dergelijke democratiseringsmissies tot satellietstaten die permanent sterk afhankelijk zijn van internationale aanwezigheid en hulp.

Het is de vraag of de mal van de 'westerse staat' de mondiaal enig mogelijke samenlevingsvorm is die ongeacht lokale structuren, overal voor stabiliteit kan zorgen. Dat staatsmodel is in de negentiende eeuw onder specifieke historische en geografische omstandigheden tot stand gekomen, en nauw verbonden met economische ontwikkeling - een omstandigheid die voor Afghanistan in elk geval op dit moment nog niet opgaat. Daarbij komt dat door toenemende internationale vervlechting de traditionele rol van de staat juist afneemt.

Veel meer bescheidenheid is dus op zijn plaats met betrekking tot de social engineering van samenlevingen elders. Draai het om en het wordt duidelijk. Hoe zou het voelen als een land als Afghanistan oorlog zou voeren in Nederland om hier radicale elementen uit onze samenleving te verdrijven, terwijl het ons traint en onze hearts and minds probeert te winnen voor een staatsysteem naar Afgaanse snit? Het is hypothetisch, gelukkig, maar het maakt duidelijk hoe hopeloos de doelstelling is.

Inmiddels wordt vooral nog gevochten om terug te kunnen trekken en de eigen doden niet zinloos te laten lijken. Een klassiek geval van cognitieve dissonantiereductie dus, het halsstarrig vergoelijken van een vergissing, teneinde het eigen zelfbeeld overeind te houden. Het laatste nieuwe experiment in de oorlogsproeftuin die Afghanistan geworden is, is het omkopen van de Talibaan. Maar de Talibaan zijn geen vreemde splinter die operatief verwijderd kan worden, maar een integraal onderdeel van de maatschappelijke corpus van het huidige Afghanistan. Het land is geen tabula rasa. Uiteindelijk zal moeten worden ingezien dat onderhandeling met alle Afgaanse groepen, inclusief de Talibaan, noodzakelijk is. Misschien is vergaande autonomie van stammen en regio's daarbij de meest haalbare uitkomst. Mogelijk biedt economische ontwikkeling op langere termijn een pad naar een Afgaanse vorm van staatsvorming en democratisering - maar dat is uiteindelijk vooral ook aan de Afghanen zelf.

Zowel de oorlog als de vredesmissie in Afghanistan is naïef gebleken. En dat betekent dat het slechts een kwestie van tijd is dat er na de Irak-commissie ook een parlementaire enquête of onderzoekscommissie naar de onduidelijke en onrealistische uitgangspunten van de oorlog in Afghanistan zal komen. Het is dan ook niet uit te sluiten dat de ruzie tussen Bos, Balkenende en Verhagen over Afghanistan nog een keer terug zal komen.

Hoe zou het voelen als Afghanistan hier oorlog zou voeren om radicalen te verdrijven